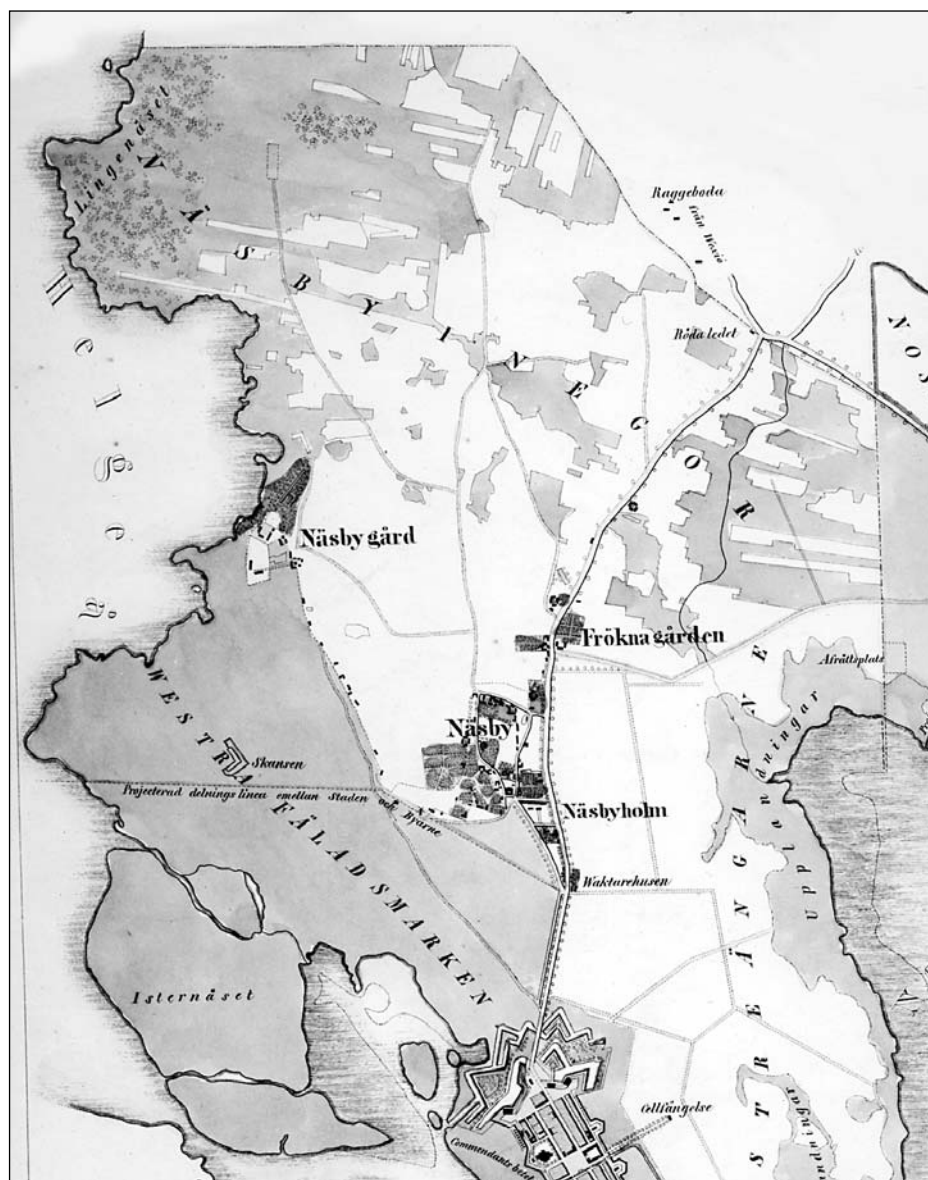

Näsby fält

med Västra fäladen, Lingenäsen och östra delen av Araslövssjön

i Kristianstads Vattenrike

Länsstyrelsen i Skåne län
Skåne i utveckling 99:20

KRISTIANSTAD
KRISTIANSTADS KOMMUN

KRISTIANSTADS VATTENRIKE

Dokumentation av det föreslagna naturreservatet

Näsby fält

med Västra fäladen, Lingenäsen och östra delen av Araslövssjön

i Kristianstads Vattenrike

Världsnaturfonden/WWF har ekonomiskt bidragit till utarbetande och tryckning av denna rapport.

Omslag - *Karta över staden Christianstad med dertill lydande egor. År 1854.* Upprättad av Gustaf Liunggren.

ISSN 1402-3393

Tryck: Länsstyrelsen i Skåne län
Tryckort: Kristianstad
Upplaga: 200 ex
År: 1999

Förord

Föreliggande rapport har utarbetats av Elisabet Wallsten på uppdrag av Kristianstads kommun och Länsstyrelsen i Skåne län, inom ramen för verksamheten i Kristianstads Vattenrike. Rapporten utgör dokumentation inför bildande av naturreservat inom delar av Näsby fält.

I uppdraget har också ingått att upprätta förslag till skötselplan för området och förslag till beslut inför bildande av naturreservat. Skötselplaneförslaget och förslaget till reservatsbeslut redovisas separat.

Referensgrupp för arbetet har utgjorts av Sven-Erik Magnusson, Elisabeth Weber och Sam Skällberg, Kristianstads kommun samt Anders Larsson och Hans Cronert, Länsstyrelsen i Skåne län, den sistnämnda projektansvarig.

Uppdraget har finansierats av Kristianstads kommun och Världsnaturfonden/WWF.

Hans Cronert
Naturvårdssamordnare Kristianstads Vattenrike
Länsstyrelsen i Skåne län, Kristianstads kommun

Innehållsförteckning

FÖRORD	5
SAMMANFATTNING	9
INLEDNING	12
ALLMÄN BESKRIVNING	12
1. LANDSKAPSBILD OCH TOPOGRAFI.....	12
2. GEOLOGI.....	13
3. KULTURHISTORIA	14
4. NEDRE HELGEÅNS VATTENREGIM	16
5. ÖVERSIKTLIG VEGETATIONSBEKRIVNING	18
5.1 Araslövssjön.....	19
5.2 Västra fäladen.....	19
5.3 Kring Näsby gård	20
5.4 Aludden.....	21
5.5 Skogen vid Södra Lingenäset.....	21
5.6 Norra Lingenäset.....	22
5.7 Östra snåret	22
5.8 De öppna gräsmarkerna i norr.....	22
6. SVAMPFLORA	23
7. DJURLIV	23
7.1 Däggdjur.....	23
7.2 Fåglar	24
7.3 Fiskar.....	24
7.4 Insekter	25
7.5 Övrigt djurliv.....	25
8. RÖDLISTADE OCH EU-PRIORITERADE ARTER.....	25
9. FRILUFTSLIV	27
10. NUVARANDE MARKANVÄNDNING.....	27
11. ANLÄGGNINGAR	28
12. OMRÅDETS TILLGÄNGLIGHET	29
KÄLLOR	29
LITTERATUR.....	29
KARTOR	30
FLYGBILDER.....	31
MUNTliga KONTAKTER	31

KARTBILAGA

Karta 1 - Översiktskarta, med föreslaget reservatsområde

Karta 2 - Nivåkarta

Karta 3 - Jordartskarta

Karta 4 - Markerna under 1800-talets första hälft

Karta 5 - Ekonomiska kartan 1931

Karta 6 - Vegetationskarta

Karta 7 - Nuvarande markanvändning

Karta 8 - Anläggningar

Karta 9 - Hägnader

Sammanfattning

Det föreslagna naturreservatet "Näsby fält med Västra fäladen, Lingenäsen och östra delen av Araslövssjön" ligger omedelbart väster om Kristianstads nordligaste stadsdel, Näsby, och i de övre delarna av "nedre Helgeåns vattensystem". Arealen uppgår till totalt ca 475 ha, varav ca 360 ha land och ca 115 ha vatten.

Längs de nedersta 3,5 milen av Helgeån (nedre Helgeåns vattensystem) är fallhöjden ringa. Ån flyter lugnt fram över Kristianstadsslätten och utvidgar sig i ett par större slättsjöar, Araslövssjön och Hammarsjön, för att slutligen mynna i Hanöbukten. Vattenståndet varierar kraftigt över året och i samband med höga vattenflöden under vinterhalvåret ligger Araslövssjöns vattenyta ofta ca 1,5 meter över havet, medan den sommartid vanligen ligger omkring havsyttenivå, ca +/- 0 m ö h (Magnusson muntligen 1998).

Längs nedre delarna av Helgeån utbreder sig ett flackt odlingslandskap som rymmer många olika naturtyper. Betade strandängar och fuktiga slätterängar växlar med bladvassbälten, buskmarker och strandskogar. Under århundradenas lopp har de årliga översvämningarna och böndernas hävd av våtmarkerna format ett rikt kulturlandskap, som idag utgör en av de sista tillflyktsplatserna för många hotade växt- och djurarter.

Stränderna till den grunda Araslövssjön kantas av breda vassbälten. Under sommaren breder flytbladsvegetation och sävruggar ut sig över de öppna vattenytorna. När Carl Fries beskrev området 1958 sa han bl a att:

"Araslövssjön norr om Kristianstad är liksom Yngsjön och Hammarsjön en träsksjö, en fågelsjö, ett fint och ålderdomligt uttryck för den natur som i själva sitt väsen förenar vatten och land."

På Näsby fält är naturen omväxlande med såväl betade strandängar och torrare gräsmarker, som lundartade ädellövskogar. I strandzonerna finns alstrandskogar och videsnärområden. Planterade trädgångar med många främmande arter finns också spridda i landskapet som minnesmärken från den militära epoken.

Området vilar på Kristianstadsslättens kritberggrund. Mer än hundra meter under de sedimentära bergarterna återfinns det betydligt äldre urberget. På kritberggrunden vilar idag tiotals meter tjocka lager av lösa avlagringar som i huvudsak avlagrats där under och efter den senaste istiden.

Näsby fält ligger inom en centralbygd från yngre stenåldern, 4200-1800 f Kr (Helgesson m fl 1994), och den äldsta kända lämningen från fältet är en gravplats från sen stenålder eller tidig bronsålder (Björk muntligen 1998). Man har även påträffat spår efter en boplats från bronsålder eller tidig järnålder i området.

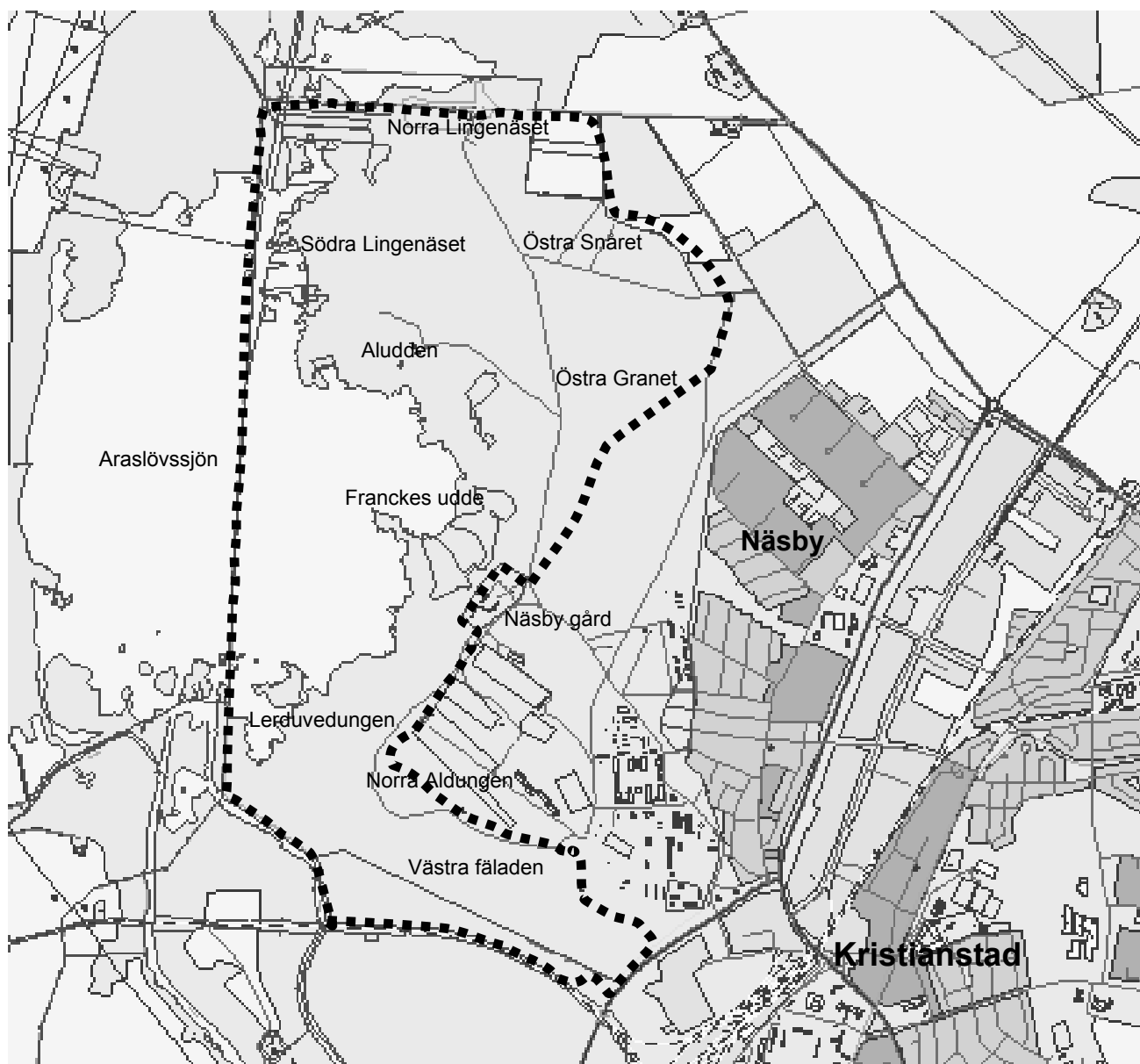
När markerna började gå under namnet Näsby är osäkert, men ortnamn på -by räknas normalt till vikingatid och tidig medeltid (Länsstyrelsen i Kristianstads län 1996). Under 1300-talet e Kr dyker de första skriftliga dokumenten över området upp (Olofsson 1956).

Kartor från 1600-talet och framåt ger en bild av områdets utveckling och indikerar lång skoglig kontinuitet på de båda Lingenäsen i norr samt lång hävdkontinuitet, i form av slätter och bete, i andra områden. Västra fäladen i söder har under lång tid varit staden Kristianstads betesmarker. Under första hälften av 1800-talet fanns ett "exercisfält" i de södra delarna av området, men det är främst under 1900-talet som området har präglats av militären, efter att Skånska infanteriregementet drog in på Näsby fält år 1923 (Friström och Theander 1994).

Under den militära epoken ändrades hävden till stora delar inom området. I vissa delar upphörde hävden helt, medan andra ställdes om från betesmarker till slätter. Det planterades även flera trädgångar och lades upp jordvallar på de öppna markerna. Strandzoner och andra fuktiga partier växte igen med videsnår och alskog. I nordost dränerades en våtmark ut med hjälp av en invallning på 1970-talet.

Kristianstads kommun köpte in Näsby fält 1995 efter att militären lämnat området. Det gamla kasernområdet har blivit högskola. Betet har återupptagits på delar av Näsby fält och slätter förekommer fortfarande i andra partier. Längs stränderna har restaureringsåtgärder i form av buskröjning påbörjats för att återskapa kontakten mellan land- och vattenområden. Det finns ingen bostadsbebyggelse inom det föreslagna naturreservatet, men ett flertal andra typer av anläggningar. Området är med sitt tätortsnära läge ett populärt utflyktsmål för såväl naturintresserade som motionärer. Populariteten förväntas öka efterhand som allt fler människor ”upptäcker” denna tätortsnära klenod.

Översiktskarta, föreslaget naturreservat på Näsby fält

i rapporten föreslagen
reservatsgräns

Godkänd från sekretessynpunkt för spridning.
Lantmäteriverket 1999-07-20

Inledning

Efter att regementet P6 i Kristianstads lades ner i början av 1990-talet köpte Kristianstads kommun under 1995 in marken, som bl a innefattade övningsfältet Näsby fält. Militärens långa närvaro har medfört att Näsby fält inte bebyggs och att fältet idag utgör ett unikt grönt stråk med stora naturvärden i direkt anslutning till staden.

Kommunen arbetar för närvarande med att upprätta en fördjupad översiktsplan för hela Näsby, inklusive det gamla regementsområdet. Planer finns på att bilda ett naturreservat på delar av det f d övningsfältet. Underlag och fakta kring detta har tagits fram under våren och försommaren 1998.

I denna rapport redovisas dokumentation av det föreslagna naturreservatet ”Näsby fält med Västra fäladen, Lingenäsen och östra delen av Araslövssjön”. I separat underlag redovisas förslag till skötselplan och förslag till reservatsbeslut. Det har även gjorts en fotodokumentation av området under juni 1998.

Arealen på det föreslagna naturreservatet uppgår till totalt ca 475 ha, varav ca 360 ha land och ca 115 ha vatten. Området har angivits som skyddsvärt ur naturvårdssynpunkt på internationell, nationell, regional och lokal nivå. Större delen av området ligger bl a inom område av riksintresse för naturvård (NL31b Helgeåns nedre lopp), ingår i Nationell Bevarandeplan för Odlingslandskapet (L 8001) och omfattas av den internationella våtmarkskonventionen (RAMSAR-konventionen). Huvuddelen av området är även av regeringen utsett som särskilt skyddsområde (SPA-område) enligt EU:s fågeldirektiv. Delar av området är av regeringen utpekade som SCI-kandidat enligt EU:s habitatdirektiv. Området ingår därmed i EU:s nätverk av skyddade, ur naturvårdssynpunkt värdefulla områden, Natura 2000. Tre av de habitat (livsmiljö)typer som förekommer är särskilt prioriterade inom EU.

Olika inventeringar har visat att området hyser flera rödlistade kärlväxt-, svamp- och djurarter. Men ytterligare kunskaper behövs, särskilt vad gäller insekter, grod- och kräldjur, landlevande snäckor, mossor och lavar.

Dokumentationen av det föreslagna naturreservatet bygger på fältstudier under maj-juni 1998, muntliga kontakter samt studier av infraröda flygbilder, kartor, litteratur och inventeringslistor.

Allmän beskrivning

1. Landskapsbild och topografi

Det f d militära övningsfältet Näsby fält vid Araslövssjön ligger som en grön lunga i direkt anslutning till Kristianstads nordligaste stadsdel Näsby. **Karta 1 – Översiktskarta, med föreslaget reservatsområde.** Fältet har en omväxlande natur med såväl öppna hävdade gräsmarker som igenväxande buskmarker och mer naturskogsartade ädellövskogar. De lägre liggande markerna översvämmas vid högvatten och de strandnära områdena har helt olika karaktär beroende om man kommer vid låg- eller högvattentid på året. **Karta 2 – Nivåkarta.** På betes-, slätter- och åkermarkerna som gränsar mot Fredriksdalsviken i nordost har de naturliga vattenståndsväxningarna satts ur spel av en invallning.

I de öppna gräsmarkerna, som främst hävdas genom bete, men till viss del även slätter, bryter minnen från den militära epoken i form av planterade trädgångar, jordhögar, vallar, gropar och vattenhål av det annars flacka landskapet. Större lövskogsområden finns i norr och nordväst, där moränklackar också ger en något mer kuperad terräng. På Västra fäladen i söder höjer sig de betade gräsmarkerna successivt från maden och fuktängen vid Helgeån mot torrbackarna i nordost.

I den grunda slättsjön Araslövssjön utbreder sig bladvassar över stora ytor, särskilt mot norr, och sommartid täcks de öppna vattenytorna av sävruddar och flytbladsvegetation, särskilt vit näckros.

2. Geologi

Den flacka Kristianstadsslätten karakteriseras av sedimentära bergarter, avsatta i varma hav under kritperioden för 65-140 miljoner år sedan. Kritberggrunden vilar direkt på urberget, som inom det föreslagna reservatsområdet återfinns först på nivåer mellan 100 och 160 m under dagens havsyttnivå (Sveriges Geologiska Undersökning 1978).

Under de senaste två årmiljonerna (kvartär) har klimatet dominerats av ett flertal istider, med kortare mellanliggande värmeperioder. De jordarter som idag överlagrar kritberggrunden är huvudsakligen avsatta under eller efter den senaste istiden. Vid Västra fäladen i det föreslagna naturreservatets södra delar började den senaste landisen smälta av för ca 12 830 år sedan och vid Norra Lingenäset ca 30 år senare (Ringberg 1991). Vid isavsmältningen stod Kristianstadsslätten under vatten och där smältvatten från landisen forsade ut avsattes isälvsediment, grövre material just vid isälvarnas tunnelmynningar och finare sediment, t ex lera, längre ut i lugnare vatten. Efter hand som landisen avsmälte mot nordost och norr bildades högsta kustlinjen (HK) i Baltiska issjön 50-55 möh och svallningen av de tidigare bildade jordarterna, främst morän och isälvsediment, var intensiv.

På Kristianstadsslätten är variationen av jordarnas sammansättning och mäktighet mycket stor (Kristianstads kommun 1990). Jorddjupen på kritberggrunden under HK är i allmänhet 10-20 m och lagerföljderna utgörs ofta av nedifrån räknat morän, isälvsediment, glacial lera samt överst, svallsediment (Ringberg 1991). Kristianstadsslättens moräner består vanligen av såväl urbergsmaterial som lokala kritbergarter i form av kalkstenar, sandstenar och spräckliga flintor, vilket lokalt kan ge en mycket kalkrik morän. Moränen är i allmänhet urlakad och kalkfri i övre delen ned till 1-3 m djup. Den vanligaste moräntypen är sandig-moig morän.

Den glaciala leran bildad under isavsmältningen är varvig med skarpa gränser mellan sommar- och vinterskikten (Ringberg 1991). Under den korta smältperioden på sommaren avsattes mo och mjåla och under resten av året lera. Den glaciala lerans kalkhalt varierar. På 0,5-1 m djup saknas i de flesta fall mätbar kalkhalt pga urlakning.

Lagerföljderna i det föreslagna naturreservatet är till stora delar ännu outforskade. I anslutning till kommunala vattentäkter vid järnvägen i sydost finns ett antal borrar som alla i stort sett ser likadana ut (Modig muntligen 1998). Där har man borrarat genom ca 6 m lera och 9 m morän innan man nådde kritberggrunden. På ca 50 m djup finns glaukonitsandsten som på ca 85 m djup övergår i kaoliniserat material. Ca 400 m norr om banvallen består de översta 11,5 m av jordartslagren av grusigt stenigt material och därefter huvudsakligen moränlera ner till kritberggrunden på 24 m djup. På 42 m påträffades kalkblandad glaukonit och på 76 m dök kaolinet upp. Ytterligare 200 m norrut dominerades det 18 m tjocka jordartslagret på kritberggrunden av lera och glaukonitsanden återfanns på 36-63 m djup. Ett jordartsborrprov strax öster om det föreslagna reservatsområdet, vid kv Tjuren i Näsby, utgjordes enbart av 18 m morän innan man nådde kritberggrunden (Gustavsson muntligen 1998).

Ytjordarterna inom det föreslagna naturreservatet domineras av glacial lera, men det finns även relativt stora områden med sandig-moig morän och på mer låglänt mark intill vatten i norr och söder svämsedimentområden med lera-finmo (Sveriges Geologiska Undersökning 1987). **Karta 3 – Jordartskarta.** I söder finns ett mindre kärr och längs delar av Araslövssjöns strandkant dominerar gyttejlera. Ytmoränerna vid Västra fäladen är svallade, till skillnad mot övriga ytmoräner inom det

föreslagna naturreservatet (Kristianstads kommun 1997). Mot sydost indikerar floran att moränen här är kalkrik.

3. Kulturhistoria

Det föreslagna naturreservatet ligger i ett rikt kulturlandskap med lång bebyggelsekontinuitet. De första människorna kom troligen invandrande till Skåne strax efter att isen dragit sig tillbaka. Man har funnit gott om boplatser från jägarstenåldern kring flera sjöar på Kristianstadsslätten och troligen fanns det även flera boplatsområden kring Araslövssjön, men man har ännu inte funnit några spår efter dessa (Björk muntligen 1998). Under yngre stenåldern (ca 4200-1800 f Kr) var de centrala delarna av Kristianstadsslätten en centralbygd och man har bl a återfunnit megalitgravar, boplatser, fyndplatser och flatmarksgravar (Helgesson m fl 1994). I samband med skyttegravsgrävning på Näsby fält år 1955 fann militärer fragment av ben och tänder samt en skafthålsyxia från sen stenålder eller tidig bronsålder (Björk muntligen 1998).

Under yngre stenåldern började människan påverka sin närmiljö i allt större grad genom röjgödslingsjordbruk och boskapsskötsel, vilket under bronsåldern (1800-500 f Kr) gav ett alltmer öppet slättlandskap (Helgesson m fl 1994). Vid övergången till järnåldern (500 f Kr-1000 e Kr) blev klimatet sämre, man började stalla djuren och behovet av vinterfoder ökade. Stallgödseln gav förutsättningar för mer permanenta åkrar och begreppet ”äng är åkers moder” var ett faktum.

Upp mot Råbelöv finns gott om gravar från bronsålder eller tidig järnålder, men kring Näsby är fyndplatserna få (Björk muntligen 1998). Näsby fälts styva leror var svårödlade och området, med dess stora våtmarksarealer, användes troligen främst för bete och slätter. Under en provgrävning våren 1998 har Länsmuseum i Kristianstad dock påträffat spår efter en boplatz från bronsålder eller tidig järnålder i kanten av Näsby fält, precis söder om den plats där Berga gård tidigare låg. Det är troligen en tidig föregångare till Näsby medeltida bytomt som var belägen öster om det fd kasernområdet.

När markerna i och kring det föreslagna reservatsområdet började gå under namnet Näsby är osäkert, men ortnamn på -by räknas normalt till vikingatid och tidig medeltid (Länsstyrelsen i Kristianstads län 1996). Marken hade då börjat delas in i inägomark och utmark och bebyggelsen låstes till stora delar i sina historiska lägen vid övergången till medeltid (1000-1536 e Kr), där de blev kvar fram till 1800-talets skiftesreformer. Utmarken ägdes av byn gemensamt och gav bl a bete, ved och virke, samt användes för uppodling av tillfälliga åkrar (lyckodlingar), medan åkrar och ängar var fördelade i vångar och tegar på den inhägnade inägomarken (Helgesson m fl 1994).

Det äldsta skriftliga belägget för Näsby återfinns i danska handlingar från år 1380, drottning Margaretas tid, och beskrivs i en innehållssummering av senare datum enligt följande: ”Luciæ Åkesdotter Constantini effterleverska åth sin mågh Lars Pætharson af Natfaratorp uthgifne skiöte eller säljobrev på en gård i *Näszy* i Willandzhäradt” (Olofsson 1956). Även i ett gåvobrev till hospitalet i Åhus år 1394 omnämns en gård i *Nesby*. År 1484 återkommer Näsby i ett dokument från den Thottska släkten, dvs Lillösläkten, som visar att gårdar i Näsby har lytt under Lillö.

Näsby, som idag ligger inom Heliga trefaldighets församling i Kristianstad, räknades tidigt till Nosaby socken och år 1570 hörde bl a en äng i *Nesby norre wong*, som räntade 10 lass, under Nosaby prästgård (Olofsson 1956). Även Araslövs kyrka, sydost om Nosaby, hade inkomst av en åker i Näsby. Grundandet av den nya fästningsstaden Kristianstad på den intilliggande Allön medförde stora förändringar för Näsbyborna. Enligt dekret i Christian IV's privilegiebrev överlämnades bybornas gårdar och jord till de till staden förflyttade Våborgarna som vederlag för jordar i Vä och gräsbetet fördelades bland borgarna för deras boskap (Sjöholm 1952). Magistratspersoner fick ”ämbetsjord”, rådmannen hälften så mycket som borgmästaren.

Genom försäljning eller arvsskiften hamnade sedan en del gårdar i andra ägares händer än vad privilegiebrevet föreskrev och det var först genom Kungl Maj:ts utslag år 1752 som ”den stora jordtråtan” upphörde. Efter fästningsstadens tillkomst var tidvis Näsby och Nosaby även i kyrkligt hänseende förbundna med Kristianstad, men blev år 1873 åter ett eget pastorat (Sjöholm 1952). År 1916 skildes sedan Näsby från Nosaby och införlivades med Kristianstads stadsförsamling.

Vid danskarnas stormning av Kristianstad år 1676 användes Näsby som uppmarschområde och i samband med detta brändes byns gårdar. På en skiss av Dahlberg från år 1677-78 ges en bild av ett öppet landskap med relativt stora arealer åkervångar närmast kring byn i norr och väster. Vid Lingenäsen fanns områden markerade med trädsymboler. Närheten till staden har även fortsättningsvis satt sin prägel på byn. Borgarna begav sig gärna ut till Näsby för att andas lantluft och byn har under vissa perioder tjänat en viktig roll som stadens kornbod (Sjöholm 1952).

Skiftesreformerna, som inleddes under slutet av 1700-talet syftade till att sammanföra böndernas dittills stark uppsplittrade marker i en eller ett par större brukningsenheter. I Kristianstads län blev laga skifte, som inleddes år 1827, vanligast (Länsstyrelsen i Kristianstads län 1996). Många byar splittrades upp när gårdar flyttades ut till de nya ägora. Inägo- och utmarksbegreppen försvann och det tidigare småbrutna landskapet blev mer storskaligt och rätvinklat. Vid skiftena inleddes en omfattande uppodling som sedan pågick en god bit in på 1900-talet (Helgesson m fl 1994).

Huvuddelen av det föreslagna naturreservatet låg under 1800-talet på Näsby's marker, medan området längst i söder hörde till Kristianstad och en smal remsa i norr till Råbelövs gård. Området i norr skiftades aldrig, men där ger en ägomätningsskarta från år 1809-10 en bild av landskapet (Lantmäterienheten 1809-10). Övriga delar har berörts av två laga skiften under perioden 1835 till 1858, med karteringar från 1830-talet (Lantmäterienheten 1835 och 1858).

Merparten av Näsby's marker var vid laga skiftena inägomark, men söder om Näsby gård fanns ett område som fortfarande betecknades utmark. **Karta 4 – Markerna under 1800-talets första hälft.** Vattnet gick högre upp över land vid denna tid och strandlinjerna låg troligen i huvudsak öppna genom betes- och slätterhävd. I det föreslagna naturreservatets norra delar dominerade ängsmarkerna och stora delar gick under benämningen ”Skogsängarne” eller ”Skogsåker” (Lantmäterienheten 1858), vilket tyder på att det i området även vid denna tid fanns skog. På Skånska rekognosceringskartan från år 1812-20 är båda Lingenäsen lövskogsbeklädda med äng och myr insprängda emellan (Lantmäteriet och Krigsarkivet 1986). I nordost trängde ett fuktstråk söderut från den nutida Fredriksdalsviken. Enligt laga skifteshandlingarna fanns en samfällid tvättplats vid Södra Lingenäset (Lantmäterienheten 1858).

Kring Näsby by var relativt stora områden åker redan vid tiden för skiftena (Lantmäterienheten 1858), men hur permanenta dessa åkrar var är svårt att säga. På en del åkrar fanns även omfattande dikessystem. Namnet ”Borgmästarewången” visar på stadens inflytande över byns marker och såväl borgmästare som rådman och kyrkoherde ägde jord i byn vid tiden för skiftet. Norr om Näsby gård låg ”Kalfhagen” och där fanns även ett område med ”impedimenter och grafvar”. De vattenfyllda gravarna, vars ursprung är osäkert (Krook 1996), kan fortfarande urskiljas i dagens parkskog. På utmarken söder om Näsby gård, strax öster om det föreslagna naturreservatet, fanns en bebyggd backe benämnd ”Bastubacken”.

Militärens inflytande över delar av området var redan vid tiden för skiftena påtaglig, då ”Kongliga Wendes Artilleri Regemente” hade ett ”exercisfält” i söder (Lantmäterienheten 1858). På Näsby's utmark fanns både en skans och en skjutbacke (Lantmäterienheten 1837). Längst i söder på

Kristianstads marker låg Västra fäladen¹, även kallad Näsby Fälad, med ”Galgebacken” i öster. Enligt Skånska rekognosceringskartan dominerades området av äng och myr (Lantmäteriet och Krigsarkivet 1986). I en skildring från 1800-talet beskrivs hur ”100-tals kor drevo från Näsby fälad in till den av löpgrafvar och fästningsvallar omslutna staden ...” (Sjöholm 1952).

År 1916 införlivades Näsby i staden Kristianstad och den gamla stadsgränsen försvann (Sjöholm 1952). År 1923 flyttade Norra Skånska infanteriregementet till Näsby (Friström och Theander 1994). Då var flera gårdar fortfarande i drift, bl a Näsby gård och den gård som låg på den nuvarande ödetomten vid Norra Lingenäset (Nilsson muntligen 1998).

Enligt ekonomiska kartan från år 1931 var huvuddelen av det föreslagna naturreservatet betesmark, med relativt stora mosse-/kärrytor främst längs strandlinjen (Rikets Allmänna Kartverk 1931).

Karta 5 – Ekonomiska kartan 1931. Ett fåtal mindre slåtterängar låg insprängda här och var och åkermarkerna var koncentrerade till områdets norra och södra delar. Skogsbeklädda ytor fanns främst vid Lingenäsen och skogen vid Södra Lingenäset hade betydligt mindre omfattning än idag. Norra Aldungen på Västra fäladen var vid denna tid markerat som mosse/kärr. Militären hade börjat plantera löv- och barrträdsdungar i området öster om Näsby gård. Kartan uppvisar misstänkt små slåtterytor i förhållande till betesmarker och det är inte omöjligt att vissa slåttermarker felaktigt blivit angivna som betesmarker eller att vissa slåtterytor utnyttjats för efterbete och av denna anledning redovisats som betesmark.

Relativt snart ändrades markanvändningen i området. Betesmarkerna på Näsby fält ställdes huvudsakligen om till slåttervallar och för att ge omväxlande förhållanden på övningsfältet planterades även olika trädslag i dungar här och var (Nilsson muntligen 1998). Ekskogen på Norra Lingenäset betades fram till 1936, då regementet köpte in marken och anlade en del militära anläggningar i området (Magnusson 1979). Betet upphörde då i skogen, men fortsatte på den norra ängsmarken fram till 1948. Vad gäller markerna söder om Aludden och vid Östra snåret är läget något oklart. Enligt vissa uppgifter fortsatte betet här till början av 1960-talet, vilket även indikeras på flygbilder från 1961. En smal remsa av Västra fäladen längst i söder har fortsatt betas in i nutid (Adolfsson m fl 1984).

År 1994 lades den militära verksamheten ner i området och kommunen köpte in marken. Den militära epoken har lämnat ett flertal spår i området, i form av bl a främmande växtarter, dränering av marker, anläggande av vägar, spränggropar, utfyllnader, jordvallar, grävda hålor, mm och det kan ibland vara svårt att avgöra vad som är militära lämningar och vad som är äldre. Därför är det viktigt att en ordentlig inventering av lämningar efter den militära epoken i området görs medan det fortfarande finns tillgång till muntliga källor.

4. Nedre Helgeåns vattenregim

Det föreslagna naturreservatet utbreder sig längs den grunda Araslövssjöns östra strand och stora delar av området är starkt präglad av vattenståndsförändringar i nedre Helgeåns vattensystem, såväl de årliga variationerna som de större förändringar som skett under de senaste århundradena. För att få en heltäckande bild av områdets marker och utveckling måste de därför sättas in i ett större perspektiv.

Redan i förhistorisk tid var Helgeån en viktig förbindelseled och utmed dess lopp uppstod tidigt samhällen av betydelse (Andersson 1961). Under lång tid har bönderna format strandvegetationen genom slåtter och bete, men det var först under 1600-talet som man kom att påverka själva

¹ Fäladsmark är en skånsk benämning på byns, socknens eller stadens gemensamma betesmark (Andersson och Anderö 1997).

vattensystemet i större utsträckning (Magnusson 1981). När svenskarna år 1612 hade bränt staden Vä en gång för mycket fick Christian IV av Danmark nog och började söka efter en bättre plats att anlägga en ny stad på. Det skulle inte bara bli en ny köpstad utan även en stark fästningsstad som kunde motstå nya anfall från svenskarna i denna oroliga gränsbygd (Friström och Theander 1994). Kungen fann vad han sökte på Allön, en otillgänglig ö i sankmarken, och omfattande utfyllnads- och uppbyggnadsarbeten påbörjades. Alla bönder som lydde under kronan och domkapitlet i Albo, Gärd, Villands, Listers, Göinge, Norra Åsbo och Frosta härader uppmanades att på två månader leverera vardera 25 lass sten till Allö (Magnusson 1981). I samband med detta anlades en väg på en hög bank norrifrån förbi Näsby (Sjöholm 1952). Men grundandet av Kristianstad påverkade sannolikt främst närområdet kring den nya fästningsstaden och övriga våtmarker kring nedre Helgeån förblev troligen relativt opåverkade.

År 1775 inträffade däremot något som gav en vittomfattande förändring i vattensystemet och som dessutom gick mycket fort (Magnusson 1981). Sommaren 1774 hade bönderna i Yngsjö grävt ett dike genom flygsanddynerna mellan Lilla Yngsjön och havet. Under vårfloden 1775 banade sig Helgeån ett nytt lopp ut i havet genom detta dike, som snabbt förvandlades till en bred älv (A:son-Näs 1986). Ån fick en lägre passpunkt ut mot havet och hela vattensystemet sänktes ca 60-70 cm (Magnusson 1981). Nedre Helgeåns vattensystem karakteriseras av långgrunda stränder och vattenytesänkningen torrlade därmed förhållandevis stora ytor. De lågt liggande markerna inom det föreslagna naturreservatet frilades troligen till stora delar först i och med vattennivåsänkningen i Helgeån vid denna tid.

Trettio år efter att Helgeåns vårfloed brutit in i Yngsjöböndernas dike var de som hade mark gränsande till ån kallade till ett möte i Åhus (A:son-Näs 1986). Man ville få till stånd en uppdämning av ån så att fästningen i Kristianstad kunde få mer vatten i sina vallgravar samt segelleden till Åhus åter skulle bli farbar. Men de jordägare som fått ny mark frilagd 1775 bestred uppdämningen, vilket bl a herr lagman Testrup gjorde som ägare till egendom i Näsby och herr majoren och riddaren von Rosen för Råbelövs gods. Med på mötet fanns även jordägare som inte hade något emot att Helgeåns vattennivå åter höjdes. Det var ägare till sandiga jordar. De ville ha ån uppdämd till sin gamla höjd för att ”få must på förtorkade och nu obrukbara sandåkrar och för att erhålla vårfloed å deras obördiga ängar”. Men mötet gav inget resultat. De uttorkade sandjordarna förblev torra och de nyvunna markerna sattes inte under vatten igen.

Under 1800-talet fanns även storstilade planer på att valla in Helgeån och torrlägga Araslövssjön, Nosabysjön och Hammarsjön (Magnusson 1981). Men efter att med stort besvär ha lyckats torrlägga Nosabysjön i början av 1870-talet avbröts företaget. I slutet av 1930-talet igångsattes upprepnings- och kanaliseringsarbeten av Nedre Helgeåns regleringsföretag (Andersson 1961). I Araslövssjön och Hammarsjön muddrades rännor för att kanalisera det förr på bredden strömmande vattenflödet (Magnusson 1981). Syftet med regleringsföretaget var att få vattnet att snabbare dra sig tillbaka från markerna efter högvatten (Magnusson muntligen 1997). Detta innebar att vårbruket kunde komma igång tidigare. De kortare översvämningstiderna gjorde även att det eftertraktade ”ängagräset” gynnades i förhållande till starrvegetationen (Cronert muntligen 1997). En tröskel strax söder om Hammarsjön grävdes också bort vid denna tid, vilket medförde att den genomsnittliga lågvattennivån i vattensystemet sänktes ett par decimeter.

Stora våtmarksområden kring Araslövssjön har också torrlagts genom invallningar och utfyllnader, främst i sjöns norra och södra delar (Adolfsson m fl 1984). Ett invallningsföretag som berör det föreslagna naturreservatet är Norra Lingenäsets invallningsföretag, som blev klart 1977. Genom invallningen förhindrades de årliga översvämningarna av området öster om Norra Lingenäset, där tidigare ett våtmarksområde sträckt sig söderut från Fredriksdalsviken.

Ser man på nedre Helgeåns våtmarksområde som helhet så gav 1775 års tappning dels en omedelbar förändring genom den stora vattenytensänkningen, men även en mer långsiktig effekt i form av en snabbare igenväxning av de grunda, näringsrika slättsjöarna (Magnusson 1981). Under 1900-talet har sedan olika mänskliga aktiviteter ytterligare påskyndat igenväxningen. I Araslövssjön har vattenflödet till stor del kanaliserats i muddringsrännan. Det har inneburit att det förr på bredden rensande högvattenflödet minskat sin rensningskraft vid sidan om mudderrännan, där igenväxningen kunnat fortgå mer ostört. Närsaltstillförseln från tätorter, industrier, enskilda avlopp och åkermarker har också starkt bidragit till den allt snabbare igenväxningen. Vattenarealen i Araslövssjön har i stort sett halverats sedan 1870-talet och igenväxningen har varit särskilt kraftig i de norra delarna av sjön (Adolfsson m fl 1984).

Från olika typer av kartor kan man få en bild av hur ett område har förändrats över tiden. Men man kan inte helt förlita sig på den bild som ges och tro att detta är den absoluta sanningen, särskilt inte i ett område med så stora årliga vattenståndsförändringar och skiftande strandlinjer som det är fråga om här. Vid vilket årstid är kartan ritad? Var det ett våt- eller torrår? Anger kartan strandlinjerna vid hög-, låg- eller medelvattenstånd? Har man varit ute och mätt eller tagit uppgifter från äldre handlingar?

Skånska rekognosceringskartan från år 1812-20 (Lantmäteriet och Krigsarkivet 1986) baseras t ex inte på det dåvarande normalvattenståndet, utan på äldre strandlinjer från tiden före 1775 (Magnusson muntligen 1997)!

Man ska inte heller ta fasta på siffror som absolutvärden. Medelvattennivån t ex är ett framräknat värde som ofta anges i olika sammanhang. Men i ett område med så skiftande vattennivåer som i nedre Helgeåns vattensystem är det en siffra som bara är giltig några få gånger per år, när vattenståndet är på väg upp eller ner.

I Araslövssjön har inga kontinuerliga mätningar av vattenytensnivåerna gjorts, utan medelvärdena baseras på avläsningar i Kristianstad (Magnusson muntligen 1998). Medellågvattnet i Kristianstad ligger på -10 cm och i Araslövssjön vanligen omkring havsytensnivå, medan Kristianstads medelhögvatten är beräknat till 1,30 m ö h och Araslövssjöns troligen ligger ca 1,50 m ö h.

5. Översiktlig vegetationsbeskrivning

Under denna rubrik ges en översiktlig beskrivning av det föreslagna naturreservatets vegetation. Vegetationstyperna följer "Vegetationstyper i Norden" (Nordiska Ministerrådet 1994). **Karta 6 – Vegetationskarta.** Uppgifter om rödlistade (hotade) arter är hämtade ur "Rödlistade växter i Sverige 1995" (Aronsson m fl 1995). Områdena är avgränsade genom flygbildstolkning av IRF-bilder och fältkontroller under maj 1998. Vegetationsindelningen är gjord genom artbestämning i fält och, på grund av den tidiga och korta fältarbetsperioden, med hjälp av uppgifter från Projekt Skånes Flora (Olsson, K-A 1998). Minsta karteringsenhet har varit 1 ha, men i speciella fall med avvikande vegetationstyper har även mindre områden avgränsats.

I området kring nedre Helgeåns lopp präglar vattnet vegetationen och höjden över havet är av stor betydelse. De låglänta delarna av det föreslagna naturreservatet påverkas av de årliga vattenstandsvariationerna och karakteriseras till stora delar av olika fuktighetsgradienter i glidande övergångar, från grund sötvattenvegetation vid sjöstranden till friskängen högre upp. På moränmark i mer höglänta delar finns bitvis en mer utpräglad torrängsflora. Naturen är omväxlande, med ädellövskogar, strandskogar, öppna gräsmarker, strandängar, igenväxande buskmarker, vassar och öppna sjöytor, vilket ger utrymme för en mångfald av arter, varav flera hotade. På de öppna markerna är även hävden av stor betydelse, där den banar väg för en artrik flora i områden som annars snabbt skulle förbuskas och växa igen. **Karta 7 – Nuvarande markanvändning.**

Inom det föreslagna naturreservatet finns flera livsmiljötyper som är särskilt angelägna att skydda enligt EU's habitatsdirektiv (Länsstyrelsen i Skåne län 1997, 1998, 1999). Syftet med direktivet är att bidra till att säkerställa den biologiska mångfalden genom bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter inom EU's territorium. Målsättningen är att skapa ett sammanhängande europeiskt ekologiskt nät av skyddade områden - Natura 2000.

Utpekade livsmiljötyper som finns inom det föreslagna naturreservatet är bl a *ek-alm-ask-blandskog längs vattendrag*, *ek-avenbokskog av busktjärnblommatyp*, *kalkgräsmarker*, *artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ*, *lövsumpskogor av fennoskandisk typ*, *alluviala lövskogor som tidvis är översvämmade* (de tre sistnämnda är särskilt prioriterade av EU).

5.1 Araslövssjön

De öppna sjöytorna är sommartid till stora delar täckt av sävruggar och flytbladsväxter, där vit näckros dominerar (*vit näckrosvegetation*, 6.2.1.2). Vegetationen är i övrigt sparsam och representeras främst av gul näckros, pilblad, nate- och slingerarter

Strandzonerna och delar av sjöytan, särskilt i norr, upptas av vassar där bladvassen dominerar (*tät bladvassvegetation*, 6.1.3.4), med inslag av andra arter som t ex bredkaveldun, kalmus och jättegröe. På mudderbanks och i grundare partier längs stränderna blir inslaget av täta videbuskage påtagligt (*sumpsnårskog av vide-ört-typ*, 2.2.5.1), men bryts i vissa strandpartier av mer öppna ytor som främst domineras av jättegröe, grenrör, rörflen och olika starrarter (*högstarräng*, 5.2.3.6). I strandzonen vid Norra och Södra Lingenäsen har den sällsynta växten gullstånds (hotkat 3), som Linné uppmärksammade från trakten redan år 1749, dokumenterats (Olsson, K-A 1998). På ett par kreatursbetade strandpartier, vid Norra Lingenäset i norr och Västra fäladen i söder, har man funnit krypfloka (sårbar, hotkat 2) (Olsson, K-A 1998).

5.2 Västra fäladen

Västra fäladen är sedan lång tid tillbaka en del av stadens betesmarker, men omställdes till stora delar till slåttermark under den militära epoken (Adolfsson m fl 1984). Betet har nu återupptagits i merparten av området sedan ett par år tillbaka och restaureringsåtgärder pågår i de igenväxande partierna mot sjön. Större delen betades under 1998 av en flock nötboskap och några unghästar, medan ett mindre område norr om vägen betats av får. I öster finns ett område som i huvudsak är ohävdad och där busk- och bitvis trädinslaget är stort, men ett mindre område gränsande mot betesmarkerna hävdas genom slåtter. Norr om detta finns ett parti med mer ruderatmarkskaraktär.

I de öppna fuktiga delarna dominerar jättegröe och olika starrarter (*högstarräng*, 5.2.3.6), medan en mer utpräglad gräsvegetation (*tuvtåteläng*, 5.2.3.1) med bl a tuvtåtel, ängskavle, ängsbräsmå, maskrosor, dagglåpor, rödklint och gåsört, tar vid när fuktigheten minskar i betesmarkerna. Torrare ängspartier (*rödvenäng*, 5.2.2.2) finns mosaikartat insprängda i området och här är inslaget av prästkragar påtagligt under försommaren. Brudbröd och mandelblom är andra arter som präglar torrare partier under delar av året. Utsikten mot Araslövssjön hindras fortfarande till stora delar av täta videsnår (*sumpsnårskog av vide-ört-typ*, 2.2.5.1) och i gräsmarkerna är inslaget av hagtorn bitvis stort (se vidare kap 7.4 "Insekter").

I det östra, för närvarande ohävdade, området finns en särskilt intressant kalkpåverkad torräng (*örtrik ängshavretorräng*, 5.2.1.3), med arten fin tofsäxing (försvunnen, hotkat 0) och stora bestånd av luddfingerört (sällsynt, hotkat 3) (Olsson, K-A 1998). Luddfingerörten finns över stora partier i de torrare östra delarna av Västra fäladen, liksom t ex backsmultron, vildlin, backnejlika, småfingerört,

ängshaverrot, rödkämpar, jordtistel, darrgräs, ängshavre och raklosta. På friskare mark har även den ovanliga luddstarren påträffats.

Vid Lerduvedungen i väster finns rikligt med täta hagtornsbuskage samt en lövdunge med bl a al, ek, ask och björk. Ute på en udde står ett mer utpräglat strandalparti (*klibbalstrandskog*, 2.2.4.2). Under den militära epoken planterades flera trädgångar, med bl a ek, klibbal, bergtall och lärk, i området. I ek- och tallgångarna är inslaget av äkta fläder påtagligt och gran kringgårdar såväl ek- som lärkdungen. Klibbalskogen (*sumpalskog av örttyp*, 2.2.4.3) är planterad på en gammal sidvallsäng, men dräneras för närvarande av ett dike åt väster. I klibbalskogen har bl a gräset långsvingel (Olsson, K-A 1998), en signalart i Skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopsinventering, påträffats.

5.3 Kring Näsby gård

Söder om Näsby gård, ner mot Västra fäladen, finns ett område som stått ohävdad en längre tid (Adolfsson m fl 1984). Mot strandkanten står videsnåren tätt (*sumpsnårskog av vide-ört-typ*, 2.2.5.1), med en bård av al, stora pilar och björk mot en i öster buskrik älggräs-, tuvtätel-, ängskavle- och hundkexdominerad gräsmark (*högörtsäng*, 5.2.3.2 med övergångar mot *tuvtäteläng*, 5.2.3.1). Hagtorns- och videbuskage står bitvis tätt, bitvis mer solitärt i gräsmarken. Längst i söder finns en mer utpräglad *tuvtäteläng* (5.2.3.1) och en mindre jättegöredominerad *högstarräng* (5.2.3.6). I de sydöstra delarna har den hotade växten nässelnärja (hänsynskrävande, hotkat 4) (Olsson, K-A 1998) påträffats.

Strax intill Näsby gård, på moränklacken Franckes udde, finns ett mindre alparti med en del död ved (*klibbalstrandskog*, 2.2.4.2). Väster och nordväst om Näsby gård fortsätter de täta videbuskagen (*sumpsnårskog av vide-ört-typ*, 2.2.5.1) att dominera strandkanten, medan området närmast gården består av en gammal parkanläggning med många olika trädslag. I de fuktigare delarna dominerar al och vide, medan alm, ask, lind, lönn, tysk lönn, hästkastanj och avenbok finns på torra marker. Marken täcks till stora delar av kirskål. I norr sträcker sig en linddominerad allé genom skogen (Krook 1996). I parken finns gamla kanalsystem där man bl a funnit vattenfräne, vattenstäckra, vattenblink och topplösa. Väster om gården, i kanten mot videsnåren, ligger en delvis igenfylld damm. Strax nordväst om gården finns en avplanad yta som har ruderatmarkskaraktär.

Norr om parkskogen tar en öppen ohävdad gräsmark vid (*tuvtäteläng*, 5.2.3.1), med ruderatmarkskaraktär i vissa delar. I fuktigare delar tar älggräs över (övergångar mot *högörtsäng*, 5.2.3.2), medan torrare ängspartier (*rödvenäng*, 5.2.2.2) finns i mer höglänta områden. I gränsen mot skogen i väster har den ovanliga luddstarren (Skällberg muntligen 1998) och den hotade luktsmåborren (hänsynskrävande, hotkat 4) (Olsson, K-A 1998) påträffats. Delar av området har använts som slättermarker även under den militära epoken och hävdgynnade arter som krissla, ängsskära, sommarfibbla, prästkrage och rödklint har noterats. I söder finns ett par granar samt en dunge med pil, björk, al och vide. I norr är träd- och buskinslaget relativt stort, med ett flertal arter som ek, björk, tall, al, vide och hagtorn.

Väster om den öppna gräsmarken finns en aldominerad skog (*klibbalstrandskog*, 2.2.4.2), delvis belägen på morän. I strandkanten står typisk alstrandskog omväxlande med ask och mot land finns även en del grov ek. Sedan återkommer alen igen längre från stranden. Kanske har den haft möjlighet att etablera sig här när militären kört sönder marken och lämnat jorden blottad? Samma fenomen, med gammal ek och första generationen al i samma område, återkommer i andra områden norrut på Näsbyfältet. Markvegetationen domineras här till stor del av älggräs och kirskål, med inslag av bl a vitsippa, gullviva, humleblomster, skogsbingel, hässleklocka, nässelklocka, långsvingel och lundgröe (Olsson, K-A 1998). I södra delen av skogen står ett granparti och det finns även inslag av hästkastanj och alm i området.

5.4 Aludden

Markerna söder om vägen till Aludden har stått ohävdade en längre tid. Uppgifterna kring områdets hävdsituation går isär, men enligt vissa källor förekom bete i början av 1960-talet. Stora delar av området är idag igenvuxet, men under 1997 återupptogs hävden genom bete med amkor. Omfattande restaureringsåtgärder, i form av buskröjning, har utförts av kommunala beredskapslag i områdets västra delar under vintern 1997/98. Här har också strandängen bearbetats med en kraftig betesputs. Vid Aludden finns ett inhägnat område med ett par byggnader som för närvarande arrenderas av Kristianstads bidrottningklubb.

Den södra strandkanten domineras för närvarande helt av täta videsnår (*sumpsnårskog av vide-ört-typ*, 2.2.5.1), med inslag av öppna jättegröbeväxna ytor (*högstarräng*, 5.2.3.6), och endast mindre partier mot vägen är delvis öppna, älggräsdominerade marker (*högörtsäng*, 5.2.3.2). Mot vägen har viss buskröjning skett, men det finns fortfarande gott om träd och buskar i form av al, björk, pil, avenbok och hagtorn i de centrala delarna. Mot vägen står även en granridå.

Sydväst om byggnaderna vid Aludden finns en mindre damm, med bl a vide och vattenaloe, som vid högvatten står i direkt förbindelse med sjön genom ett dike/mindre kanal. I väster har buskröjningarna skapat stora öppna ytor ut mot sjön och här domineras vegetationen idag av en *högstarräng* (5.2.3.6), med jättegröe, vasstarr och bladvass. I det öppna stråket vid skogsdungen finns även bl a rävstarr (Skällberg muntligen 1998). Skogen domineras av al, med inslag av grova, vidkroniga ekar, som indikerar att området tidigare hävdats. Mot norr ökar inslaget av andra träd och buskar, som björk, pil, ask, poppel, hagtorn, hassel och vide. Mot vattnet dominerar ek, ask och alm de centrala delarna, med al i en bård omkring. Marken täcks av en lundartad vegetation med bl a skogsbingel, storrams, lungört och vitsippa.

5.5 Skogen vid Södra Lingenäset

Norr om Aludden tar skogen på Södra Lingenäset vid. Ädellövsskogen kring udden tycks ha mycket lång kontinuitet (se kap 3 "Kulturhistoria"), men där inslaget av död ved idag är förhållandevis litet. I de södra delarna dominerar första generationen al (*klibbalstrandskog*, 2.2.4.2), blandat med grova ekar och askar, och området påminner om det nordligaste skogspartiet beskrivet under kap 5.3 "Kring Näsby gård". I fältskiktet finns lundvegetation med bl a skogsbingel, ramslök och springkorn. I söder finns ett mindre videbuskageområde (*högstarr-örtsumpkärr*, 3.3.4.1) på fuktig mark och i gränsen mellan detta och skogen står en del asp och några granar.

Kring udden vid Södra Lingenäset utbreder sig en mycket fin ädellövskog (*blandlövskog av örtrik typ*, 2.2.3.6) med bl a alm, ask, ek, lind och lönn i trädskiktet och buskar som hassel, skogstry, olvon och benved. Lundfloran är rik med arter som storrams, skogsbingel, vätteros, desmeknopp, nässelklocka, gulsippa, myska, nästrot, lundvårlök, ramslök, hässlebrodd och lundgröe (Olsson, K-A 1998). Orkidén nästrot bör indikera lång skoglig kontinuitet (Cronert muntligen 1998) medan ramslök och gulsippa är signalarter i Skogsvårdsstyrelsens pågående nyckelbiotopsinventering (Olsson, I 1998). Inom området finns även ett flertal violarter, bl a de inte helt vanliga under- och lundviolerna (Skällberg muntligen 1998). Vid udden har den hotade växten gullstånds påträffats (sällsynt, hotkat 3) och på en ö väster om Södra Lingenäset har bl a vildris (sällsynt, hotkat 3) noterats (Olsson, K-A 1998).

Öster om ädellövsskogen leder ett fuktstråk in i betesmarken. Ett större dike avvattnar detta område och vid mynningen ut i sjön finns grova, delvis kullfallna pilar. Här har en annan signalart, guldlockmossa, påträffats vid Skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopsinventering (Olsson, I 1998). Kring detta område finns al och ek (*klibbalstrandskog*, 2.2.4.2) som mot de öppna markerna i söder övergår i ett mindre björkskogsparti. Österut, i en gammal sidvallsäng, tar successivt ett videbestånd

(*högstarr-örtsumpkärr*, 3.3.4.1), med inslag av björk, asp och ek, över. Längst i öster finns en björk- och aldominerad dunge.

5.6 Norra Lingenäset

Norra Lingenäset, som redan år 1968 blev naturreservat (Kristianstads kommun 1997), karakteriseras av en moränklack med en lundartad ek- och hasseldominerad skog (*ekskog av hasselvariant*, 2.2.3.2.a), med inslag av bl a avenbok, alm och bok. Murgröna klättrar på trädstammarna här och var. I sydväst finns ett område som nästan helt domineras av hassel, medan inslaget av hagtorn ökar mot öster (övergångar mot *ekskog av örtrik typ*, 2.2.3.2). Mot de öppna gräsmarkerna i söder finns en aspdominerad brynvegetation. Ekskogens vår- och försommarflora är mycket rik med arter som gul-, vit- och blåsippan, lungört, desmeknopp, hålnunneört, vårärt, vätteros och trolldruva (Olsson, K-A 1998). Under delar av våren är nästan hela marken i de norra delarna av skogen täckt av vitblommande, starkt doftande ramlök.

Norra Lingenäset gränsar mot Araslövssjön i norr och väster och mot Näsbyfältets öppna gräsmarker åt söder och sydost. Norra delen av området ingår i en större betesfälla längs Fredriksdalsviken. I norr finns ett mindre betat strandängsparti (*högstarräng*, 5.2.3.6) och öster om skogen tar en större betad strandäng (*tuvtåteläng*, 5.2.3.1) vid. I strandkanten har de hotklassade växterna krypfloka (sårbar, hotkat 2) och gullstånds (sällsynt, hotkat 3) påträffats (Olsson, K-A 1998).

5.7 Östra snåret

I det föreslagna naturreservatets nordöstra delar har markerna påverkats kraftigt av en invallning från 1970-talet. Ett brett dike avvattnar idag det tidigare fuktstråket. De nordöstra delarna är åker. I väster och söder dominerar *tuvtåteläng* (5.2.3.1) som hävdas genom slätter och bete. Vegetationssammansättningen indikerar gödselpåverkan. Betesmarkerna kring diket domineras av videsnår (*högstarr-örtsumpkärr*, 3.3.4.1), med björkinslag främst intill diket och ett mer homogent aspbestånd vid den östra stickvägen. Mellan videsnåren finns en gräsmark (*tuvtåteläng*, 5.2.3.1) med ett relativt stort inslag av hagtornsbuskage och en bitvis orolig, omrörd mark med ruderatmarkskaraktär.

I de nordvästra gräsmarkerna, mot Norra Lingenäset, har två hotade växter noterats; luden johannesört och luktsmåborre (båda hänsynskrävande, hotkat 4) (Olsson, K-A 1998). I väster finns även en gammal ödetomt med många trädgårdsväxter, som apel, surkörsbär, plommon, päron, krikon, akleja, pion, pärlhyacint, påsklilja, tulpan och daglilja bevarade.

5.8 De öppna gräsmarkerna i norr

De öppna gräsmarkerna i norra delen av Näsby fält har minskat i areal sedan militären tog över, men i delar av området upprätthölls viss hävd genom slätter under den militära epoken (Adolfsson m fl 1984). Sedan ett par år tillbaka hävdas nu huvuddelen av markerna genom nötkreatursbete, med undantag för ett område nordost om Näsby gård som fortfarande slås. Planterade dungar med björk, klibbal, ek, alm, oxel, vide, hagtorn, syren och många, för området främmande trädslag som poppel, gråal, naverlön och gran är också tillkomna under den militära epoken.

I de öppna gräsmarkerna dominerar *tuvtåteläng* (5.2.3.1) med övergångar mot *rödvenäng* (5.2.2.2) i torrare partier. Under våren 1998 var inslaget av gullvivor påtagligt i de torrare delarna, särskilt omedelbart norr om vägen mot Aludden, och under försommaren lyste prästkragarna vita i torrare partier väster om vägen Näsby gård - Norra Lingenäset. I gränsen mot Södra Lingenäsets skogar har den hotade luktsmåborren (hänsynskrävande, hotkat 4) noterats (Olsson, K-A 1998). Öster om vägen

Näsby gård - Norra Lingenäset är inslaget av planterade dungar stort och här finns även en del hagtorn spridda i gräsmarkerna. Mitt i detta område finns en jättegröedominerad svacka (*högstarräng*, 5.2.3.6) och i nordost ser man var den numera invallade och utdikade våtmarken ledde ner från Östra snåret. I detta område dominerar idag älggräs och olika gräs (*högörtsäng*, 5.2.3.2), med ett stort inslag av hagtorns- och videbuskage. Delar av betesmarken i norr och slättermarken i söder uppvisar en viss gödselpåverkan.

6. Svampflora

Samtliga uppgifter om svampar inom det föreslagna naturreservatet kommer från Leif Örstadius. Ett flertal besök har de senaste åren gjorts vid Norra Lingenäset samt i skogen ner mot Södra Lingenäset. Sporadiska besök har även gjorts i lundar och på öppna gräsmarker utanför nämnda områden, t ex vid Näsby gård. Vid enstaka tillfällen har dr Stig Jacobsson vid Göteborgs Botaniska Institution deltagit i exkursionerna och har då bidragit till att identifiera många arter. Även Uno Holmberg, Kristianstad, har bidragit med värdefulla kunskaper.

Svamp är ett vidsträckt begrepp. Leif Örstadius undersökning har huvudsakligen omfattat skivlingar och soppar, samt i viss mån tickor, skinn- och sporsäcksvampar. Det har noterats sammanlagt 193 arter, varav 14 rödlistade, vid Norra Lingenäset och 268 arter, varav 17 rödlistade, i skogsområdet ner mot Södra Lingenäset (se vidare kap 8 "Rödlistade och EU-prioriterade arter"). Båda områdena hyser därmed en intressant svampflora.

7. Djurliv

Den omväxlande naturen i området kring Näsby fält och östra Araslövssjön, med hävdade gräsmarker, ädellövskogar, strandskogar, igenväxande buskmarker, bladvassområden och öppna sjöytor, ger utrymme för ett rikt djurliv, som bara till vissa delar är känt. Uppgifter om rödlistade djurarter är hämtade ur "Växter och djur" (Gustafsson och Ahlén 1996), förutom för insekter där uppgifterna kommer direkt från Björn Cederberg vid ArtDatabanken i Uppsala. Uppgifterna om EU-prioriterade fågelarter är hämtade ur "Natura 2000 i Skåne (Länsstyrelsen i Skåne län 1997). (Se vidare kap 8 "Rödlistade och EU-prioriterade arter").

7.1 Däggdjur

Inom det föreslagna naturreservatet finns många stora och små däggdjur, som *rådjur*, *hare*, *kanin*, *grävling*, *mink* och *räv* (Nilsson muntligen 1998). *Älg* förekommer till och från i området. De senaste tre till fyra åren har *vildsvin* förekommit sporadiskt, men de har under det senaste året blivit mer stationära. De uppehåller sig främst i vassarna kring Södra Lingenäset och det är därför svårt att uppskatta stammens storlek.

Näsbyområdet har en stark stam av minst 6 olika fladdermusarter (Kristianstads kommun 1997). Inom det föreslagna naturreservatet har bl a den sällsynta *trollfladdermusen* (hotkat 3) lokaliserats i lövskogarna vid Näsby gård och Norra Lingenäset (Peper muntligen 1998). Den kan gynnas genom att sätta upp fladdermusholkar i grupperingar i dessa områden. Den *stora fladdermusen* (hänsynskrävande, hotkat 4) gynnas däremot inte av holkar, utan kräver ihåliga gamla träd för att trivas. Inom området har även *dvärgfladdermus* (sällsynt, hotkat 3) och *nordisk fladdermus* kolonier. *Långörad fladdermus*, som är beroende av gamla, ej för täta hus, finns vid Näsby gård, medan den *gråskimliga fladdermusen* föredrar de bebodda husen uppe vid högskolan. En art som inte påträffats i Näsbyområdet, men som finns på andra sidan sjön vid Araslövs gård, är *mustaschfladdermusen*. Dess frånvaro öster om sjön kan eventuellt bero på mellanartskonkurrens, där den ev trängs undan av dvärgfladdermusen.

7.2 Fåglar

Den grunda, vegetationsrika Araslövssjön med dess bladvassar och videbuskage är viktig häckningslokal för många våtmarksarter, som t ex *rördrom* (hänsynskrävande, hotkat 4, EU-prioriterad art), *knölsvan*, flera *andarter*, *sumphöns*, *sothöna*, *skäggdoppning* och *brun kärrhök* (hänsynskrävande, hotkat 4) (Kristianstads kommun 1997). *Svarttärna* (sårbar, hotkat 2) häckar relativt regelbundet på flytande vassruggar i sjön. Den sällsynta *pungmesen* (hotkat 3) trivs i videbuskagen på muddervallarna utanför Södra Lingenäset, liksom karaktärsarterna *rörsångare*, *sävsångare* och *sävspurv* (Neideman muntligen 1998). Bland födosökande fåglar som ofta fiskar i sjön kan bl a *häger* (hänsynskrävande, hotkat 4) och *fiskgjuse* (hänsynskrävande, hotkat 4) nämnas. Araslövssjön har också stor betydelse som rastlokal för flyttande fåglar (Adolfsson m fl 1984). Vintertid finns här även gott om änder, gäss och svanar, som i sin tur attraherar *havsörn* (sårbar, hotkat 2) (Kristianstads kommun 1997). *Sångsvan* och *sädgås* (båda hänsynskrävande, hotkat 4) är arter som regelbundet övervintrar på och i anslutning till sjön (Neideman muntligen 1998).

I och i anslutning till igenväxande buskrika marker trivs många insektätande sångare. *Rosenfinken* är en karaktärsart i dessa områden (Klinteroth muntligen 1998). Andra typiska arter är bl a *gräshoppsångare*, *kärrensångare*, *flodsångare*, *buskskvätta*, *pungmes* och *näktergal*. Den hotklassade *sydliga gråsiskan* (sällsynt, hotkat 3) återfinns också i dessa områden. *Sidensvansar* och *trastar* dras till hagtornsmarker bärrika höstar.

De strandnära alsumpskogarna och ädellövskogarna hyser rikligt med småfåglar och här finns även *stenknäck* (hänsynskrävande, hotkat 4) (Kristianstads kommun 1997). Minst ett par av *mindre hackspett* (hänsynskrävande, hotkat 4) häckar regelbundet inom olika delar av området (Cronert muntligen 1998). Under 1998 har de hörts hävda revir i Södra Lingenäsets skogar. I skogspartierna häckar även en del rovfåglar, t ex *glada* (hänsynskrävande, hotkat 4), *lärkfalk* och *ormvråk* (Klinteroth muntligen 1998). *Steglitsen*, som uppskattar tistelfrön, häckar i lövskogsdungar i anslutning till mer öppna områden. *Bivråken* ses regelbundet under häckningstid.

I de öppna hävdade gräsmarkerna och på betade strandängar lever många hävdberoende arter. *Storspoven* (hänsynskrävande, hotkat 4) finns på Västra fäladen och i gräsmarkerna i norr. *Törnskatan* trivs i hagtornsbevuxna hagmarker (Neideman muntligen 1998). *Glada*, *blå kärrhök*, *duvhök* och *tornfalk* (samtliga hänsynskrävande, hotkat 4) kan ses jaga över de öppna fälten vid olika tidpunkter på året. Den mycket ovanliga *kornknarren* (sårbar, hotkat 2) spelar nästan årligen i slättermarkerna nordost om Näsby gård. *Rödspoven* förekommer regelbundet i de låglänta delarna på Västra fäladen. Innan området kring Östra snåret invallades på 1970-talet häckade bl a *rödspov* (hänsynskrävande, hotkat 4) och *skedand* i det då relativt öppna våtmarksområdet (Cronert muntligen 1998).

7.3 Fiskar

Det variationsrika landskapet i Helgeåns nedre vattensystem har lagt grunden för en mångfacetterad vattenmiljö och en artrik fiskfauna, med minst 35 olika arter konstaterade i området (Länsstyrelsen i Kristianstads län 1992). Ett flertal av dessa kan bl a påträffas i den grunda, växtrika slättsjön Araslövssjön, som är ett populärt utflyktsmål för fritidsfiskare.

Gädda, *abborre* och *mört* finns inom hela Helgeåns nedre vattensystem (Länsstyrelsen i Kristianstads län 1992). *Karp* har observerats leka under varma perioder i maj-juni i vattensystemets sjöar. *Sarv* är en karpfisk som trivs i tät vegetation i varma sjöar. Den är talrik i Ara-slövssjön, där även bl a *sutare*, *björkna*, *ruda* och *gös* återfinns. *Ålen* har ett av sina uppväxtområden i Araslövssjön, där den sedan länge varit en populär fångstfisk (Hofmann munt 1998).

7.4 Insekter

Den stora artrika insektgruppen är ännu till stora delar outforskad inom det föreslagna naturreservatet. Bäst dokumenterade är småfjärilarna, där Näsbyfältet utgör ett mycket viktigt område för åtminstone en art - den *gulhuvade hagtornsbrokmalen* (*Spuleria flavicaput*) (sårbar, hotkat 2), som här har sitt starkaste fäste i Sverige (Svensson muntligen 1998). Malens larver urholkar och förpuppar sig i äldre förvedade skott i topparna på stora, fristående hagtornsbuskar och för artens överlevnad är det därför viktigt att bevara en kontinuerlig tillgång på stora, skottskjutande hagtornsbuskar i det öppna hävdade landskapet. Malen har endast återfunnits på ytterligare tre lokaler i Kristianstadstrakten samt en lokal i sydvästra Blekinge. I övrigt finns artens närmaste kända lokal på södra Själland.

Ytterligare en småfjärilsart har påträffats i samma område som ovanstående mal och det är *hagtornsmalmätaren* (*Eupithesia insigniata*) (hänsynskrävande, hotkat 4), även den beroende av hagtorn (Olsson muntligen 1998). Vid en gammal soptipp i den öppna gräsmarken norr om Näsby gård har en annan hotklassad malmätare nyligen påträffats - *backmalmätaren* (*Eupithesia millefoliata*) (sällsynt, hotkat 3). Den lever på röllekans blommor och är en relativt sen art, som flyger i juni-juli, lägger ägg i juli och larven utvecklas i augusti, vilket gör den beroende av måttlig hävd (Cederberg muntligen 1998). Helst bör det finnas oslagna områden och brynzoner kvar på de marker där den uppehåller sig. Många av ängsmarkens småfjärilar är knutna till torrare områden med rölleka och genom att gynna backmalmätaren gynnas även andra arter.

Utöver ovan nämnda biotoper, är även olika lövträd, som ek, avenbok, naverlönn och gamla fruktträd, viktiga miljöer för många småfjärilar och andra insektsgrupper (Svensson muntligen 1998). Den i det föreslagna naturreservatet inplanterade balsampoppeln hyser många intressanta storfjärilar (Olsson muntligen 1998).

Vid Norra Lingenäset har två ovanliga skalbaggsarter tillhöriga gruppen jordlöpare påträffats (Ljungberg 1995). *Slamkärrlöparen* (*Agonum dolens*), en i Sverige huvudsakligen nordlig art, föredrar vegetationsrika stränder, medan *madsvartlöparen* (*Pterostichus gracilis*) vill ha lågvuxen gräsvegetation. Båda arterna tolererar dock viss igenväxning.

7.5 Övrigt djurliv

I lövskogarna finns många intressanta **landlevande snäckor**, där bl a de talrika *vinbergssnäckorna* har rönt uppmärksamhet från utländska forskare. I parkskogen vid Näsby gård finns minst ett femtontal arter *småsnäckor* (Peper muntligen 1998), men den landlevande snäckfaunan är ännu i stora delar outforskad.

Vad gäller **grod- och kräldjuren** är kunskapen bristfällig idag. Sumpstråk och småvatten bör ge utmärkta livsbetingelser för groddjur, men deras art- och individantal är i stort sett okända inom området. *Större vattensalamander* (hänsynskrävande, hotkat 4) påträffades i området på 1970-talet (Cronert muntligen 1998), men det har inte framkommit några senare uppgifter om den. *Stinkpaddan* (sårbar, hotkat 2) har möjligen funnits i området, men några sentida noteringar finns inte (Persson muntligen 1998).

8. Rödlistade och EU-prioriterade arter

Rödlistan är en officiell lista över växt- och djurarter som är, eller har blivit, ovanliga och därmed kräver någon form av skydd eller hänsyn. Den omfattar akut hotade (1), sårbara (2), sällsynta (3) och hänsynskrävande (4) arter, samt arter som ansetts ha försvunnit efter år 1850, försvunna (0).

Rödlistorna tas fram av ArtDatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala och fastställs av Naturvårdsverket.

EU's fågeldirektiv gäller alla fågelarter som förekommer inom ett medlemslands territorium. Enligt direktivet ska Sverige bli vidta åtgärder för att bibehålla svenska fågelarter i livskraftiga populationer, samt vidta särskilda åtgärder för att skydda, bevara eller restaurera livsmiljöer för vissa särskilt utpekade arter. Särskild hänsyn ska tas till arter som är prioriterade, nationellt rödlistade eller på annat sätt känsliga eller utsatta. För projekt kring EU-prioriterade arter kan speciella bidrag sökas. Inom det föreslagna naturreservatet förekommer med viss regelbundenhet de EU-prioriterade fågelarterna *rördrom* och *kornknarr*.

Olika inventeringar har visat att det föreslagna naturreservatet hyser flera rödlistade kärlväxt-, svamp- och djurarter (se Tabell). För att få en mer fullständig dokumentation krävs dock ytterligare inventeringar, särskilt vad gäller insekter, grod- och kräldjur, landlevande snäckor, mossor och lavar.

Tabell. Rödlistade växt- och djurarter som hittills är funna inom det föreslagna naturreservatet Näsby fält. Redovisade fåglar utgöres av arter som regelbundet häckar H, rastar R, övervintrar Ö eller söker föda F i området.

Art	Hotkategori
fin tofsäxing <i>Koeleria macrantha</i>	försvunnen (0)
krypfloka <i>Apium inundatum</i>	sårbar (2)
luddfingerört <i>Potentilla heptaphylla</i>	sällsynt (3)
gullstånds <i>Senecio paludosus</i>	sällsynt (3)
vildris <i>Leersia oryzoides</i>	sällsynt (3)
nässelsnärja <i>Cuscuta europaea</i>	hänsynskrävande (4)
luden johannesört <i>Hypericum hirsutum</i>	hänsynskrävande (4)
luktsmåborre <i>Agrimonia procera</i>	hänsynskrävande (4)
flockflugsvamp <i>Amanita strobiliformis</i>	sårbar (2)
grå larvklubba <i>Cordyceps entomorriza</i>	sårbar (2)
balsamvaxskivling <i>Hygrophorus poetarum</i>	sårbar (2)
grönpucklig tråding <i>Inocybe corydalina</i>	sårbar (2)
rödflammig tråding <i>Inocybe godeyi</i>	sårbar (2)
tårticka <i>Inonotus dryadeus</i>	sårbar (2)
gul strävsopp <i>Leccinum crocipodium</i>	sårbar (2)
lundfjällskivling <i>Lepiota subalba</i>	sårbar (2)
videtofsskivling <i>Pholiota conissans</i>	sårbar (2)
grenticka <i>Polyporus umbellatus</i>	sårbar (2)
räfflad nagelskivling <i>Collybia fusipes</i>	sällsynt (3)
jättekamskivling <i>Amanita ceciliae</i>	hänsynskrävande (4)
hinnskivling <i>Bolbitius reticulatus</i>	hänsynskrävande (4)
gul lökspindling <i>Cortinarius fulmineus</i>	hänsynskrävande (4)
mörkoliv spindling <i>Cortinarius olivaceofucus</i>	hänsynskrävande (4)
grå kantarell <i>Craterellus cinereus</i>	hänsynskrävande (4)
oxtungsvamp <i>Fistulina hepatica</i>	hänsynskrävande (4)
korallticka <i>Grifola frondosa</i>	hänsynskrävande (4)
alsopp <i>Gyrodon lividus</i>	hänsynskrävande (4)
gulprickig vaxskivling <i>Hygroporus chrysodon</i>	hänsynskrävande (4)
lundvaxskivling <i>Hygroporus nemoreus</i>	hänsynskrävande (4)
stinkbrosking <i>Micromphale foetidum</i>	hänsynskrävande (4)
liten stinksvamp <i>Mutinus caninus</i>	hänsynskrävande (4)
gulnande blodkremla <i>Russula luteotacta</i>	hänsynskrävande (4)
scharlakansvårskål <i>Sarcoscypha coccinea</i>	hänsynskrävande (4)
knottig rottryffel <i>Scleroderma verrucosum</i>	hänsynskrävande (4)
fläckticka <i>Skeletocutis nivea</i>	hänsynskrävande (4)
trollfladdermus <i>Pipistrellus nathusii</i>	sällsynt (3)

dvärgfladdermus <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	sällsynt (3)
stor fladdermus <i>Nyctalus noctula</i>	hänsynskrävande (4)
havsörn <i>Haliaeetus albicilla</i>	sårbar (2), RÖ
kornknarr <i>Crex crex</i>	sårbar (2), EU-prioriterad art, *
svarttärna <i>Chlidonias niger</i>	sårbar (2), H
pungmes <i>Remiz pendulinus</i>	sällsynt (3), H
sydlig gråsiska <i>Carduelis flammea cabaret</i>	sällsynt (3), H
rördrom <i>Botaurus stellaris</i>	hänsynskrävande (4), EU-prioriterad art, F
häger <i>Ardea cinerea</i>	hänsynskrävande (4), F
sångsvan <i>Cygnus cygnus</i>	hänsynskrävande (4), RÖ
sädgås <i>Anser fabalis</i>	hänsynskrävande (4), RÖ
salskrake <i>Mergus albellus</i>	hänsynskrävande (4), RÖ
glada <i>Milvus milvus</i>	hänsynskrävande (4), H
blå kärrhök <i>Circus cyaneus</i>	hänsynskrävande (4), RÖ
brun kärrhök <i>Circus aeruginosus</i>	hänsynskrävande (4), H
duvhök <i>Accipiter gentilis</i>	hänsynskrävande (4), RÖ
fiskgjuse <i>Pandion haliaetus</i>	hänsynskrävande (4), F
tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	hänsynskrävande (4), F
storspov <i>Numenius arquata</i>	hänsynskrävande (4), H
rödspov <i>Limosa limosa</i>	hänsynskrävande (4), H
mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	hänsynskrävande (4), H
backsvala <i>Riparia riparia</i>	hänsynskrävande (4), RF
nötkråka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	hänsynskrävande (4), R
stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	hänsynskrävande (4), H
gulhuvad hagtornsbrokmal <i>Spuleria flavicaput</i>	sårbar (2)
backmalmätare <i>Eupithesia millefoliata</i>	sällsynt (3)
hagtornsmalmätare <i>Eupithesia insigniata</i>	hänsynskrävande (4)

* flera noteringar av upp till tre spelande fåglar under 1990-talet

9. Friluftsliv

Det planerade naturreservatet är en del av ett större sammanhängande naturområde alldeles inpå staden, som tack vare den tidigare militära verksamheten i området i stort sett förblivit obebyggt. Här ges unika tillfällen till naturupplevelser för såväl speciellt naturintresserade som ”vanliga” människor, i omväxlande marker där vattnet aldrig är långt borta. Genom fågelskådning och vid promenader i skog och mark eller cykelturer på vägarna kan man följa årstidernas växlingar. Vid Norra Lingenäset i norr och vid Lerduvedungen i söder har man god utblick över sjöytorna från fågeltornen. Araslövssjön med dess rika fiskfauna är även populärt bland fritidsfiskare.

Ett antal bilvägar leder in i område och i skogarna finns flera omarkerade stigar. Övergångar underlättar på flera platser passage in i och ut ur beteshagarna. Delar av vägnätet planeras att stängas av för biltrafik och endast upplåtas för gående och cyklar. På uddarna strax söder och strax norr om Näsby gård har upplägning av båtar förekommit. Vid Näsby gård finns planer på att utveckla ett centrum för AB Kristianstadsbyggens hyresgäster, för allmänhetens motions-, fritids- och friluftaktiviteter. Verksamheten avses ske i samklang med Vattenriket och områdets naturmiljö (Kristianstads kommun 1998).

10. Nuvarande markanvändning

De öppna gräsmarkerna i norr och söder används huvudsakligen för bete med nötboskap. **Karta 7 – Nuvarande markanvändning.** Nordost om Näsby gård finns ett område som hävdas genom slåtter. Övriga delar av det föreslagna naturreservatet är ohävdad och står under olika grad av igenväxning.

Jakt på den kommunala marken inom det föreslagna naturreservatet bedrivs i huvudsak av Näsby jaktvårdsförening (Skällberg muntligen 1998). De har ett löpande 1-årsavtal (1/7-1/7). Kommunen har i avtalet sagt att jakten i området får vara kvar under en övergångstid, men successivt bör avvecklas. Det finns även ett antal särskilda villkor uppställda, som bl a förbjuder all jakt av våtmarksfågel inom RAMSAR-området, jakt med blyhagel och jakt särskilda dagar.

I södra delen av Västra fäladen, ner mot järnvägen, finns en annan jaktarrendator. Även där är det förbjudet med jakt av våtmarksfågel och generellt förbud att använda blyhagel. På sikt finns tankar att all jakt utom skydds jakt ska upphöra på de kommunägda delarna av Näsby fält.

Insprängda i kommunens markinnehav, finns i Araslövssjön ett antal små privata fastigheter. På vissa av dessa bedrivs jakt.

11. Anläggningar

Inom området finns ett flertal anläggningar från den militära epoken. **Karta 8 – Anläggningar.** Jordhögar och vallar finns spridda över hela området och, i anslutning till en del av dessa, diken eller vattenhålor. Andra diken, som främst avvattnar fuktigare områden, finns på flera håll, bl a vid Norra Aldungen i söder, vid Södra Lingenäset i nordväst och vid Östra snåret i nordost.

Väster om Näsby gård finns en liten, delvis igenfylld damm. Längre ut i vattnet i anslutning till denna finns en mudderbank, där man under den militära epoken tränade med överskeppnings- och patrullbåtar (Nilsson muntligen 1998).

Vid Aludden finns en damm som användes för att träna övergång på spänger, liksom ett flertal äldre, nu albevuxna, spränggrovar. Söder om Näsby gård, vid Aludden och vid Norra Lingenäset står även några byggnader kvar. Vid träbyggnaden vid Aludden, där Kristianstads bidrottningklubb idag huserar, finns även en elcentral.

Två mindre betongbyggnader finns vid vägen ut till södra fågeltornet och en finns i betesmarken vid Södra Lingenäset. Längs den öst-västliga vägen på Norra Lingenäset står ett antal gamla lyktstolpar kvar i anslutning till utplanade ytor där det tidigare funnits militära byggnader. Militären har även lämnat spår efter sig i form av utfyllnader, gamla soptippar, värn, mm.

Låga stenmurar sträcker sig längs strandlinjen (de sammanföll väl med högvattenlinjen i februari 1998) inom delar av det föreslagna naturreservatet. Har dom byggts för att markera gräns mellan vatten och landområde vid 1800-talets skiften eller har dom fyllt någon annan funktion? I parken norr om Näsby gård finns gamla, grävda dammar av okänt ursprung (Krook 1996). Vid Östra granet ska, enligt Mauritz Nilsson, områdets enda ”riktiga” mangelgrav finnas. Strax söder om Norra Lingenäset finns en gammal ödetomt på en kulle.

I de sydöstra delarna av Västra fäladen har kommunen flera vattentäkter för den kommunala dricksvattenförsörjningen (Kristianstads kommun 1997). I anslutning till dessa finns mindre byggnader. Längs järnvägen i söder sträcker sig ett rejält dike. I nordost sträcker sig två dagvattenledningar med tillhörande inspektionsbrunnar norr- respektive västerut inom det föreslagna naturreservatet. Det finns även ett par brunnar i anslutning till diket öster om parkeringen vid Norra Lingenäset. En större cementring, med okänt användningsområde, står i den öppna gräsmarken omedelbart öster om ödetomten.

Stora delar av det föreslagna naturreservatet betas och betesmarkerna är inhägnade med el- eller taggtrådsstängsel. **Karta 9 – Hägnader.** I anslutning till dessa finns även ett antal grindar och

övergångar för att underlätta passage. På vägen ut mot Aludden finns två färistar. I betesmarkerna står vattenkar till djuren och i tre beteshagar finns fällor som används vid infångande av djuren.

Ett flertal bilvägar sträcker sig in i området och det finns flera omarkerade stigsystem, särskilt längs vattnet och i skogarna. Vid Lerduvedungen i söder och vid Norra Lingenäset i norr finns två fågeltorn. En mindre och en större parkering finns vid Norra Lingenäset. I övrigt finns inga anlagda parkeringar inom området idag.

Över det breda diket vid Södra Lingenäset finns två broar, varav den västra är i mycket dåligt skick. I anslutning till den östra bron står ett jakttorn. Vid Västra fäladen i söder leder två relativt nybyggda gångbroar över fuktstråk i betesmarkerna. En iordningställd grillplats finns vid ödetomten i norr. Platser för uppläggning av båtar, där även vassen röjts ända in till stranden, finns på två moränklackar söder respektive norr om Näsby gård.

12. Områdets tillgänglighet

Det föreslagna naturreservatet ligger vid Araslövssjöns östra kant, i omedelbar anslutning till bostadsområdena Näsby och Gamlegården och ca 5 km norr om Kristianstads centrum. Områdets sydostligaste del ligger bara drygt 1 km från centrum fågelvägen. Den kollektiva trafiken från Kristianstads centrum är väl utbyggd och det finns även bra gång- och cykelvägar som knyter ihop området med tätortens olika delar.

Källor

Litteratur

- Adolfsson, K., Johansson, R. och Lorentzon, B. 1984. *Araslövssjön förr och nu*. Nordöstra Skånes Fågelklubb och Länsstyrelsen i Kristianstads län.
- Andersson, K. och Anderö, H. 1997 *Ordbok för släktforskare*. ICA bokförlag AB, Västerås.
- Andersson, T. 1961. *Nedre Helgeån som vattenled*. Föreningen Gamla Christianstad. Årsskrift nr 14. Sid 16-29.
- Aronsson, M., Hallingbäck, T. och Mattsson, J.-E. (red). 1995. *Rödlistade växter i Sverige 1995*. ArtDatabanken, Uppsala (i samarbete med Naturvårdsverket, Stockholm).
- A:son-Näs, N. 1986. *När Helgeån fick ändrat lopp 1775*. Föreningen Gamla Christianstad. Årsskrift. Sid 34-46.
- Cronert, H. 1991. *Våtmarksområdet utmed Nedre Helgeån*. Naturvård - Kristianstads Vattenrike. Kristianstads kommun och Länsstyrelsen i Kristianstads län.
- Fries, C. 1958. *Uppför Helgeå*. Stranden. Svenska Turistföreningens Årsskrift 1958. Sid 234-255.
- Friström, S. och Theander, T. 1994. *Attraktiv kulturbygd (kapitlet Kristianstad)*. Kristianstads kommun. Sid 296-311.
- Gustafsson, L. och Ahlén, I. (red). 1996. *Växter och djur*. Sveriges Nationalatlas.
- Helgesson, B., Johansson, K. och Åström, H. 1994. *Attraktiv kulturbygd (kapitlen Historik och Socknarna i Kristianstads kommun)*. Kristianstads kommun. Sid 13-37 och 64-295.
- Jonsson, L. 1992. *Fåglar i Europa med Nordafrika och Mellanöstern*. Wahlström & Widstrand.
- Karlsson, T. 1998. *Förteckning över svenska kärlväxter*. Svensk Botanisk Tidskrift, volym 91, häfte 5 1997.
- Kornfält, K.-A., Bergström, J., Carsrud, L., Henkel, H. och Sundquist, B. 1978. *Beskrivning till berggrundskartan och flygmagnetiska kartan Kristianstad SO*. Serie Af nr 121. Sveriges Geologiska Undersökning, Stockholm.
- Kristianstads kommun. 1990. *Kristianstads kommun Översiktsplan*.
- Kristianstads kommun. 1994. *Våtmarksområden (Convention on Wetlands) inom Kristianstads kommun - jaktpolicy mm inom kommunägd mark*. Kommunstyrelsen 1994-06-08, § 201 (dnr 1994.253 229).
- Kristianstads kommun. 1997. *Grönstrukturplan över stadsdelen Näsby*. Stadsarkitektkontoret, C4 Teknik.
- Kristianstads kommun. 1998. *Strategi för den befintliga bebyggelsen inom stadsdelen Näsby*.
- Krook, J. 1996. *Näsby gård. En översiktlig beskrivning av naturförhållanden och naturvärden samt förslag till riktlinjer för framtida nyttjande och skötsel*. Ekologgruppen i Landskrona AB.
- Lantmäterienheten, Kristianstad. 1809-10. *Råbelöfs Gård och Bys med flera Hemmans Ägor*. Willands Härad, Råbelöf Socken 1809-10. Akt nr Fjälkestad 11.
- Lantmäterienheten, Kristianstad. 1855. *Christianstads samt Näsby och Nosaby byars laga Skifteshandlingar. Upprättade åren 1837, 1838 och 1855*. Akt nr Kristianstad 26.

- Lantmäterienheten, Kristianstad. 1858. *No 35 Willands Hd Nosaby Sn. Handlingar rörande ändring af Näsby laga skifte upprättad år 1858. 2 delen*. Akt nr Kristianstad 13a II.
- Larsson, K. H. (red). 1997. *Rödlistade svampar i Sverige - Artfakta*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Linné, Carl von. 1751. *Skånska resa år 1749*. Wahlström & Widstrand, Stockholm. Faksimil 1959.
- Ljungberg, H. 1995. *Jordlöpare och kortvingar på öppna våtmarker längs nedre Helgeån*. Länsstyrelsen i Kristianstads län.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. 1989. *Riksintressen Naturvård Kristianstads län*.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. 1989. *Katalog över inventerade våtmarker i Kristianstads län*.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. 1990. *Skötselplan för Norra Lingenässets naturreservat*.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. 1991. *Åtgärdsprogram för landskapsvård*.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. 1992. *Fiskar i Kristianstads Vattenrike*. Fiskefunktionen, Kristianstad.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. 1993. *Ångs- och hagmarker i Kristianstads län*.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. 1994. *Bevarandeprogram. Odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården i Kristianstads län*.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län. 1996. *Från Bjäre till Österlen. Skånska natur- och kulturmiljöer*.
- Länsstyrelsen i Skåne län. 1997, 1998, 1999. *Natura 2000 i Skåne. Delrapport 1-3*.
- Länsstyrelsen i Skåne län och Kristianstads kommun. 1997. *Naturvård i Kristianstads Vattenrike - Handlingsprogram för 1998-2000*.
- Magnusson, M. 1979. *Norra Lingenässets naturreservat, Kristianstads kommun. Naturvårdsinventering och skötselplan*. Meddelande nr 37. Växtekologiska institutionen, Lunds Universitet.
- Magnusson, S.-E. 1981. *Helgeåns nedre sjösystem - något om människornas ingrepp under närmare 400 år*. Skånes Natur. Skånes Naturvårdsförbunds Årsskrift 68. Sid 43-52.
- Magnusson, S.-E., Andersson, J. och Vägren, G. 1989. *Markhävdkartering 1989. Helgeåns nedre vattenområde från Torsebro till havet*. Spoven, supplement nr 1. Nordöstra Skånes Fågelklubb och Kristianstads Vattenrike.
- Mossberg, B., Stenberg, L. och Ericsson, S. 1992. *Den nordiska florans*. Wahlström & Widstrand.
- Naturvårdsverket. 1989. *Svenska våtmarker av internationell betydelse - Våtmarkskonventionen och CW-listan*.
- Naturvårdsverket. 1996. *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*.
- Naturvårdsverket. 1997. *Svenska våtmarker av internationell betydelse - Ramsarlistan. Lägesrapport över nuvarande skyddsstatus mm*.
- Nordiska ministerrådet. 1994. *Vegetationstyper i Norden*. TemaNord 1994:665.
- Olofsson, C. 1956. *Näsby omtalas första gången på drottning Margaretas tid*. Föreningen Gamla Christianstad. Årsskrift nr 9. Sid 8-9.
- Olsson, I. 1998. *2 objekt med naturvärden på Södra Lingenäset noterade inom projektet för inventering av nyckelbiotoper*. Skogsvårdsstyrelsen Södra Götaland, Kristianstad. Opublicerat utdrag.
- Olsson, K-A. 1998. *Växtnoteringar från området vid Näsby fält och östra Araslövssjön*. Projekt Skånes Flora. Opublicerat utdrag.
- Ringberg, B. 1991. *Beskrivning till jordartskartan Kristianstad SO*. SGU Serie Ae nr 88. Sveriges Geologiska Undersökning, Uppsala.
- Sjöholm, N. 1952. *Anteckningar om Näsby och Näsbyfält*. Föreningen Gamla Christianstad. Årsskrift nr 5. Sid 34-42.
- Tyréns Infrakonsult AB och Kristianstads kommun. 1997. *Översiktsplan Näsby. Bilaga miljökonsekvenser*.
- Wendt-Rasch, L. och Cronert, H. 1996. *Markhävdkartering 1996. Helgeåns nedre vattenområde i Kristianstads Vattenrike*. Spoven, supplement nr 5. Länsstyrelsen i Kristianstads län och Ekomuseum, Kristianstads Vattenrike.

Kartor

- Dahlberg. 1677-78. *Geometrisch Deliniation af Christianstad samth dess Situation och huruledes det Annis 1677 och 1678* Krigsarkivet, Stockholm.
- Lantmäteriet och Krigsarkivet. 1986. *Skånska rekognosceringskartan 1812-20. framställd av Fältmättningsbrigaden*. Kartblad VIÖ 200 och VIÖ 201.
- Lantmäterienheten, Kristianstad. 1809-10. *Charta öfver Råbelöf Gård och Bys samt Hemmanen Klåbbarp och Fårarps In- och Utägor ... Belägne uti Christianstads Län, Willands Härad och Råbelöfs Sochen, Afmätte Åren 1809 och 1810*. Akt nr Fjälkestad 11.
- Lantmäterienheten, Kristianstad. 1837. *Karta öfver Näsby Västra Fälads-mark uti Christianstads län, Willands Härad och Nosaby Socken. Upprättad år 1837*. Akt nr Kristianstad 26.
- Lantmäterienheten, Kristianstad. 1858. *Kopia av Karta öfver alla ägorna till Näsby uti Nosaby socken, Willands härad och Kristianstads län. Upprättad åren 1835, 1836 och 1837...* Akt nr Kristianstad 13a II.
- Lantmäteriverket, Gävle. 1995. *3D SO Kristianstad. Gröna kartan*.
- Rikets Allmänna Kartverk. 1931. *Ekonomisk karta. Kristianstad 62. Kristianstads län*.
- Rikets allmänna kartverk. 1975. *Ekonomisk karta över Sverige. Kristianstads län. 033 29. 3D 2j Kristianstad*.
- Rikets allmänna kartverk. 1975. *Ekonomisk karta över Sverige. Kristianstads län. 033 39. 3D 3j Råbelöv*.

Flygbilder

61	Dj	017	27					
864	3C30	IRF	32	3E32	1:30 000	86-06-24		
864	3C30	IRF	33	3E32	1:30 000	86-06-24		
864	3C30	IRF	34	3E32	1:30 000	86-06-24		

Muntliga kontakter

Björk, Tony. Antikvarie. Länsmuseet i Kristianstad.
Cederberg, Björn. Småfjärilar. ArtDatabanken, Uppsala
Cronert, Hans. Naturvårdssamordnare, Kristianstads Vattenrike. Länsstyrelsen i Skåne län.
Ericsson, Nils Erik. Utredare. Mark- och exploatering, Kristianstads kommun.
Gustafsson, Ove. 1:e Statsgeolog. SGU, Lund.
Hofmann, Nils. Fiskevårdsman. Nedre Helgeåns Fiskevårdsområde i Kristianstadsbygden.
Klinteroth, Leif. Fåglar. Kristianstad.
Larsson, Anders. Byrådirektör. Miljöenheten, Länsstyrelsen i Skåne län.
Ljungberg, Håkan. Entomolog. Lund.
Magnusson, Sven-Erik. Ekomuseichef. Ekomuseum Kristianstads Vattenrike, Kristianstads kommun.
Modig, Erik. Utredningsingenjör. C4 Teknik, Gatu- och VA-avdelningen, Kristianstads kommun.
Neideman, Christer. Fåglar, amfibier. Skånes Naturvårdsförbund, Kristianstad.
Nilsson, Mauritz. Pensionerad militär, jägare. Kristianstad.
Olsson, Bo. Fjärilar. Balsby.
Palm, Zerny. Lantbrukare. Arrendator på Näsby fält.
Peper, Gösta. Fladdermöss. Högskolan i Kristianstad.
Persson, Christer. Byrådirektör. Miljöenheten, Länsstyrelsen i Skåne län.
Pålsson, Lars. Miljöenheten, Länsstyrelsen i Skåne län.
Roos, Gert. Mätningingenjör. Stadsingenjörskontoret, Kristianstads kommun.
Skällberg, Sam. Kommunekolog. Miljö- och hälsoskyddskontoret, Kristianstads kommun.
Svensson, Ingvar. Småfjärilar. Österslöv.
Wagnström, Johan. Fiskeridirektör. Fiskefunktionen, Länsstyrelsen i Skåne län.
Weber, Elisabet. Landskapsarkitekt. Stadsarkitektkontoret, Kristianstads kommun.
Örstadius, Leif. Svampar. Kristianstad.

